

ПЛАН
ЗА РАБОТАТА НА КООРДИНАЦИОННИЯ СЪВЕТ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ УЧЕНИЦИТЕ
за учебната 2015/2016 г.

Единният механизъм за противодействие на тормоза е разработен от Министерството на образованието, младежта и науката с участието на МТСП, АСП, ДАЗД, МВР, ЦКБППМН и неправителствените организации – НМД, фондация „Стъпки за невидимите деца в Българи,” фондация „Асоциация Анимус”, Дружеството на психолозите в България и УНИЦЕФ.

I. Основни положения.

1. Определение на тормоза в училище:

Тормозът е злонамерена проява, целяща унижаване и нараняване на дете, която се извършва от позиция на силата и се повтаря нееднократно във времето. Той обхваща широк спектър от поведения – преки (удряне, заплаха, принуда, дразнене, подигравка, наричане с обидни прякори, сексуални забележки, взимане и повреждане на лични вещи) или непреки и по-рафинирани (разпространение на слухове, насърчаване на другите да отхвърлят някого от приятелска среда, игнориране).

2. Основни елементи на механизма за противодействие на тормоза в училище.

1. **Координационен съвет.** В училището е създаден с определени функции и отговорности, който да отговаря за планиране, проследяване и координиране на усилията за справяне с тормоза.
2. **Превенция на тормоза** - комплекс от мерки, които най-общо имат за цел ограничаване и/или елиминиране на предпоставките и рисковите фактори, допринасящи за насилието.
3. Комплексът от превантивни мерки включва всички възможни аспекти и форми на тормоза, ясно фокусира вниманието върху **участието на всички групи и се планира на три нива** - класна стая/паралелка, училище, общност.
4. **Защитна мрежа** с ясни граници, изграждане на ценности, правила и процедури, които не допускат прояви на насилие и тормоз във взаимоотношенията в училище.
5. Всяка намеса изисква **внимателна преценка на ситуацията** и нейната тежест. По-голямата част от ситуацияите на тормоз могат да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца.
6. **Реакция** при първите прояви на влошаване на отношенията между децата и поведение, което е неприемливо. Необходимо е още при най-малките сигнали и съмнения за тормоз да се предприемат стъпки, за да се предотврати ескалация на насилието и да се изпрати ясно послание, че такава

поведение няма да бъде толерирано. Вниманието трябва да бъде насочено както към проявите на физически тормоз, така и към неговите социални и психологически форми.

II. Цели:

1. Да се обмислят стратегии за ангажиране на училищния екип в дейности, които ще ги подкрепят за създаване на общо разбиране за тормоза и насилието.
2. Да се усвоят уменията, необходими при изготвянето на училищен план за действие.
3. Разработване и прилагане на цялостен училищен подход, полагане на координирани и последователни усилия за предотвратяване на тормоза и създаване на по-сигурна училищна среда.

III. Административен аспект .

Поставяне „извън закона"/отхвърляне на училищното насилие и тормоз като напълно неприемливо поведение с поставяне на ясни граници и налагане на санкции, които не са враждебни.

1. Приложено е допълнение в Правилника за дейността на училището в частта му „Ученици”, чл.37/2/т.4: „Обидни изказвания или непристойно поведение спрямо членовете на училищната общност не се толерират. Това включва словесно и физическо малтретиране, зловни подигравки или жестове, считани за оскърбителни. Няма право (ученикът) да упражнява онлайн тормоз чрез каквито и да е средства за комуникация - абсолютно недопустимо е практикуването на „омраза за забавление" сред училищната общност."

2. Въвеждат се следните три нива на тормоз:

Първо ниво: Планът предвижда при първа проява- удряне, бутане, дърпане, повреждане на лични вещи, подмятания, подигравки, обиди, нецензурни думи, клюкарстване, осмиване, засрамване да се уведомят родителите и педагогическия съветник. Всички те заедно вземат мерки за преустановяване на тормоза. Развитието на съответния случай трябва да се следи от класния ръководител.

Второ ниво : При нова проява класния ръководител трябва да уведоми КС(координационния съвет). Тогава вече проявата се записва в дневника от педагогическия съветник. Това е второто ниво според плана. Процеса на тормоз не е преустановен въпреки взетите мерки от класен ръководител и родители. Формите на тормоз са по- опасни-ритане, късане на дрехи, плюене, подигравки пред целият клас, несправедливи наказания, отхвърляне в ежедневното общуване, интригантстване. По- драстични на това ниво са и проявите на сексуален тормоз- опипване, показване на порнографски материали, пускане в интернет на компрометиращи снимки. При по- тежки прояви се подава до отдел за защита на детето и детска педагогическа стая.

Трето ниво: Според този план тази степен настъпва при злоупотреба със сила и в екстремни ситуации, когато има реална опасност за здравето и живота на някои от участниците. Такива са

сбивания, намушквания, изгаряне, провесване от прозорец, заплаха с оръжие, предлагане на дрога, отнемане на пари и вещи, измъчване.

Ако това се случи, който го установи, трябва незабавно да уведоми полицията, директора, класния ръководител. Случаят се описва в дневника, прави се оценка и се чертае писмено план за действие. Директора уведомява и детска педагогическа стая. В зависимост от ситуацията може да се прибегне до психологическа помощ за другите деца станали свидетели на насилието. През цялото време се работи заедно с родителите.

Задължения на ученик, обект на агресия или свидетел на такова:

1. Ученик- обект на агресия не трябва да отвръща на агресията, а е длъжен да уведоми незабавно класния си ръководител, учителя в часа, дежурен учител, педагогически съветник, помощник директор, или директор (разбира се един от тях). Ако такива няма наблизо трябва да уведоми хора от административния или от обслужващия персонал.

2. Ученик- свидетел на агресия трябва да се опита да помогне за преустановяване на агресията, ако това е по силите му. Трябва незабавно да уведоми най-близо намиращия се в момента учител, служител, педагогически съветник, директор.

Задължения на учител, свидетел на насилие, или уведомен за наличие на такова:

1. Уведоменият е длъжен да предприеме незабавни мерки за преустановяване на възникналия конфликт или случай на тормоз.

2. Уведомява класния ръководител, педагогически съветник, пом. директор, или директор (разбира се, един от тях).

3. Задължително трябва да бъдат уведомени директор и класен ръководител.

Задължения на служител, свидетел на насилие, или уведомен за наличие на такова:

1. Свидетел на насилие (или уведомен за наличие на насилие) е длъжен да предприеме незабавни мерки за преустановяване на възникналия конфликт или случай на тормоз.

2. Уведомява класния ръководител, педагогически съветник, пом. директор, или директор(разбира се един от тях).

3. Задължително трябва да бъдат уведомени директор и класен ръководител.

Задължения на класния ръководител:

1. Ако е пряк свидетел на насилието прави всичко възможно за преустановяването му.

2. Уведомява директора, педагогическия съветник и родителите.

3. Набелязват мерки (съвместно с педагогическия съветник) за преодоляване на проблема.

4. В началото на всяка учебна година разработва съвместно с педагогическия съветник теми застъпени в тематичното разпределение на класния ръководител, анкети, които учениците попълват с цел откриване на ученици склонни към агресия. Тези анкети се обработват от класния ръководител съвместно с педагогическия съветник. Резултатите от анкетите се предоставят на КС с цел изготвяне на годишен план.

Задължения на педагогическия съветник:

1. В началото на всяка учебна година разработва съвместно с класния ръководител анкети, които учениците попълват с цел откриване на ученици склонни към агресия.
2. Набелязват мерки (съвместно с класния ръководител) за преодоляване на възникнали случаи на агресия.
3. След консултация с директора уведомява „Агенция за защита на детето ”, „Детска педагогическа стая”, „Полиция” ако е необходимо.

Задължения на директора:

1. Запознава се със съответния случай и участва в решаването на проблема.
2. При второ и трето ниво на тормоз уведомява началника на РИО Благоевград.
3. При трето ниво на тормоз уведомява „ Детска педагогическа стая”, „ Агенция за закрила на детето”, „ Полиция”.

IV. Координационен съвет.

1.Сформиран е координационен съвет с ясни функции и делегирани отговорности. В състава му са включени Капка Калибацева, педагогически съветник, Даниела Китова, пом. директор, Илонка Белева, главен учител, Николай Куколев, учител, Екатерина Икономова, учител, Златка Велкова, учител, и учениците Милена Ичева и Кристияна Стефанова.

2. КС да актуализира план за съответната учебна година за противодействие на училищния тормоз във връзка с установените и анализирани резултати от анкетирането (изследването), който се утвърждава от директора на училището. Този план се изготвя след обработване на анкети изготвени от класните ръководители съвместно с педагогическия съветник и попълнени от учениците. Срок: 29.02.2016 г.

3. Координационният съвет да определи теми, които задължително трябва да бъдат включени от класните ръководители в годишните им тематични разпределения.

Срок: 29.02.2016 г

V. Контрол върху местата в училище, установени като „горещи точки“ за малтретиране.

1. Поддържане на системата за дежурства на учители, разположени на ключови места ежедневно (Към Раздел III. от Правилника за дейността на училището е обособен чл.21 А, касаещ дежурствата на учители и ученици.) Набелязаните графици да се спазват в училището.

Срок: постоянен

Отг.: пом. директор , дежурни учители

2. Съществуващата система от видеонаблюдения в класните стаи и на други места в сградата и извън нея да бъде поддържана в изправност. Благодарение на нея са установявани редица случаи на агресия, което е помогнало при разрешаването им.

Срок: постоянен

Отг.: директор и пом. директор

VI. Обезпечаване на посредничество между връстници за оказване на помощ при тормоз над съученици

1. Да се запознаят новите координатори /отговорници/ на випуски чрез ученическия съвет със „стъпките” в ситуации на тормоз.

Срок: м. март

Отг.: ученически съвет, пед. Съветник

2. Учениците да бъдат запознавани с дейността на ученическия съвет / Раздел V , чл.65 от Правилника за дейността на НХГ/ и Устав.

Отг.: кл. ръководители, пед.съветник

3.Новите членове да се запознаят с Европейската харта за демократични училища без насилие. Да се обсъжда прилаганият в НХГ Механизъм за противодействие на тормоза в училище.

Срок: м. април

Отг.: пед. съветник, председател на УС

4. Последната сряда от м. февруари да бъде отбелязан като Ден на розовата фланелка с апел „Стоп на тормоза”. В знак за съпричастност с идеята всеки да има възможност да облече розова дреха или символ, с който ще покаже своята позиция за не приемане на тормоза в училище.

Отг.: ученически съвет, пед. съветник

5. Да се организира в НХГ Ден на ученическо самоуправление, като се съблюдава за отговорност и съгласуваност при изпълнение на поетите задължения. Водещи цели :

а)повишаване чувствителността и толерантността към труда на учителя и останалите работещи в учебното заведение;

б)снижаване нивото на агресивни прояви;

в) приучване към спазване на етични принципи, като: толерантност, отговорност, постоянство.

Срок: май / юни/2016 г

Отг.: ученич. съвет, пед. съветник

VI. Ангажименти на учителите:

1. Да участват при установяване и регистриране на нарушенията на I- во ниво на интервенция– заедно с родител, като се предприема педагогическа работа - индивидуално , група или целия клас; при наличие на щети, те се възстановяват; на II-ро ниво - действията се предприемат заедно с психолог/пед. съветник, родител/и, представител на координационния съвет и директор за индивидуална работа по случай с оценка на риска от КС ; на III ниво – всички упоменати лица от II-ро ниво да участват в изработване на индивидуална програма за работа със съответния ученик и да се

уведомяват задължително институциите: Отдел за закрила на детето, Детска педагогическа стая, ОКППМН.

Срок: постоянен

2. Включване на теми, касаещи тормоза между учениците, следва да има задължително в тематичните разпределения на класните ръководители с цел учениците добре да разберат какви са формите на тормоз и да овладяват знания и нагласи относно насилието и тормоза като негативни явления. Да се разясняват „стъпките”, които трябва да се предприемат в ситуации на тормоз

Срок: м. ноември

3. Да се разработят или актуализират съвместно с учениците **правила на класа** /или групов договор, кодекс на класа и др./, което е заложено и в Правилника за дейността на НХГ. Препоръчително е да са окачени на видно място в класната стая.

Срок: м. ноември

4. Да се използва всяка възможност за обучение на учители за превенция и противодействие на агресията и тормоза между децата в училище. /Досега са обучавани и получили сертификати педагогическият съветник Капка Калибацева и главният учител Илонка Белева , а през 2014 г. са обучени още 6 учители – Валентина Царевска, Любима Манолова, Росица Зиновиева, Цветанка Габерова, Мая Чакова и Христо Златков в превенция на агресията и тормоза в училище. Получените материали предоставят за ползване на колегите/

5. Учителите да работят съвместно с педагогическия съветник относно разрешаване на конкретни казуси от практиката им. При необходимост консултациите могат да са групови, на които да присъстват родител и/или директор. Тогава се обсъждат и подходи за въздействие и възпитание на ученика и ангажиментите на всеки един от тях, т.е. да се проектира индивидуална програма за работа с ученика с проблем . За стимулиране на чувствителност и съпричастност към околните да се подхожда **с позитивни и подкрепящи методи.**

Срок: постоянен

6. По време на родителски срещи родителите да бъдат запознати с Училищната политика за превенция на насилието и тормоза в училище. Да се обсъждат подходите за „ възстановяване на щетата”, т.е. акцентирание върху последствията от постъпките, а не толкова на наказания.

Срок: първи учебен срок.

VII. Дейности с родителите

1. На родителска среща родителите да бъдат запознати с Училищната политика за превенция на насилието и тормоза в училище и бъдат приканени за по-активно участие в процеса на противодействие на негативните явления. Да бъде избран родителски актив по класове.

Срок: първи учебен

Отг.: кл. ръководители

2. Родителите да бъдат уведомявани своевременно при постъпки с прояви на агресия от страна на децата им. Съвместно да се набелязват мерки за недопускане на рецидив в поведението.

Срок: постоянен

Отг.: кл. ръководители, пед. съветник

3. Настоятелството да бъде запознато с Програмата, като от него се очаква по-активно съдействие за превенция и противодействие на тормоза сред децата.

VIII. Взаимоотношения с извънучилищни институции.

1. През първи учебен срок да се провеждат срещи между Инспектор детска педагогическа стая (ИДПС) с всеки един от осмите класове. На тях учениците да бъдат информирани относно правата и задълженията си в градска среда, рисковете и начините за защита в случай, че се окажат жертва на насилие и тормоз. Да бъдат инициирани срещи и с родителите на деветите класове.

Отг.: кл. ръководители, пед. Съветник

2. Да се провеждат регулярно срещи с представители на Отдел за закрила на детето, като се работи съвместно за решаване на конкретни казуси.

Срок: постоянен

Отг.: пед. съветник, директор

IX. Педагогически съветник.

1. Да участва в разработване на Общо училищна програма за противодействие на тормоза и насилието между учениците.

Срок: първи учебен

2. Да консултира директора, класните ръководители и родителите в случаи на тормоз над ученици и да дава насоки за конкретни мерки за противодействие и не повтаряне на подобни случаи.

Срок: постоянен

3. Да участва в създаване и координиране на подкрепяща „мрежа от връстници” с участието на Ученическия съвет към НХГ.

4. Да обучава индивидуално и в група ученици в „Умения за общуване и решаване на конфликти

Срок: постоянен

5. Да запознае директора и учителския колектив с резултатите от анкета за тормоза в училище и употребата на наркотици.

Срок: втори учебен

6. Да поддържа дневник с база данни с случаи на ученици от НХГ, извършили тормоз и насилие над други ученици. Достъп до него могат да имат работещи по съответните случаи от

координационния съвет. Педагогическият съветник на базата на направения анализ координира работата на КС.

Срок: постоянен

X. Ангажименти на непедagogически персонал.

1. Целият непедagogически персонал да бъде запознат с Механизма за противодействие на тормоза в училище и на Програмата на НХГ.

Срок: I-ви учебен

Отг.: членовете на КС, пед.съветник

2. Да се сигнализира незабавно на определените служебни лица когато се наблюдават моменти с агресивни прояви на учениците.

Срок: целогодишно

XI. Процедури при установен училищен тормоз между учениците.

Трябва да се разграничат случаите, когато не се касае за тормоз, а само за игра или приятелско премерване на силите между децата. За целта е необходимо да се наблюдава поведението на децата, включително и на тези, които само присъстват без активно да участват. По-голямата част от ситуациите на тормоз следва да бъдат овладени от учителите, а някои от самите деца. Всяка намеса изисква внимателна преценка.

Първа стъпка: Прекратяване на ситуация на тормоз:

Задължение на всеки учител е да се намеси, за да прекрати ситуация на тормоз, на която е станал свидетел.

- В случай на физически тормоз децата трябва да бъдат разделени, да се прекрати физическият контакт между тях незабавно и да се уведоми класния ръководител.

- Не трябва веднага да се разпитва за случилото се, да се обсъждат причините за насилието или да се изяснява ситуацията. Това следва да се случи на по-късен етап. Важното е учителят ясно да обяви пред всички, че това е насилие и то е недопустимо поведение.

Втора стъпка: Реакции спрямо детето, което е упражнило тормоз:

- Когато става въпрос за първа проява, която не е тежка по отношение на нанесената вреда, може да се приложи подходът за възстановяване на щетата. Той се прилага от класния ръководител или педагогическият съветник. Подходът за възстановяване на щетите изисква време и по-задълбочен разговор с детето. Важно е учителят със спокоен и умерен тон, както и с държанието си, да покаже ясно, че проблемът е в начина на поведение, а не в личността на самия ученик, и че се действа с оглед отново да се възстановят ценностите, към които цялото училище се придържа, а не за да бъде наказан. Ключов момент във възстановяването на щетата е, че класният ръководител разговаря с ученика, а ученикът сам избира и решава как ще поправи грешката си, с което

отново ще се възстанови нарушената ценност. С това негово решение трябва да се съгласи и ученикът, който е бил потърпевш от тормоза.

Важно е класният ръководител да изслушва детето извършител на тормоза, като не е желателно това да става съвместно с потърпевшето дете. След изясняване на ситуацията и постигане на договорка, класният ръководител за определен период от време проследява поведението на децата и дава обратна връзка.

Трета стъпка: Реакции спрямо дете, което е обект на тормоз:

Работата с деца, които са обект на тормоз, е насочена към формиране у тях на умения за справяне с подобно поведение.

- Класният ръководител говори с детето, по възможност още същия ден, за да разбере какво точно се е случило; Подчертава се поверителността на разговора, като се спомене кои ще бъдат уведомени за случилото се;

- Класният ръководител наблюдава детето в следващите дни, за да се уверите как се чувства и при необходимост отново разговаря с него.

Четвърта стъпка: Реакции спрямо наблюдателите:

- Класният ръководител изтъква тези, които са се намесили в защита
- ценностите на училището. На останалите се споделя очакването да направят същото, ако се случи в бъдеще; .

- Класният ръководител насърчава учениците за грижа спрямо тормозеното дете

XII. Училищна система за насочване към други служби

1. Регистриране на ситуации на тормоз:

2. Всяка ситуация на тормоз се регистрира и описва от учителя, който я е наблюдавал с цел да се проследи развитието на случая във времето и да се планира подходяща интервенция. Регистърът съдържа следните реквизити: „дата“, „кратко описание на всяка ситуация“, „участници“, „клас“, „предприети мерки“, „подпис“. Този регистър се съхранява при педагогическия съветник. Класните ръководители следят вписаните в регистъра случаи и предприемат съответни мерки като взаимодействат с родителя на ученика, с учители и с педагогическия съветник.

3. В случаите, при които поведението на детето се отличава с изразени агресивни прояви, снижен контрол върху гнева, склонност да разрешава конфликтни ситуации с насилие, Координационният съвет предлага на директора да бъде потърсено съдействие от страна на отдел „Закрила на детето“ по местоживееене и отдела за „Закрила на детето“ или подходящата институция, според ситуацията и индивидуалния случай.

ХІІІ. Дефиниране на елементите на защитната мрежа.

Под защитна мрежа разбираме превенция на насилническо поведение, когато всеки поема своята част от общата отговорност; поставянето на ясни граници и изграждането на ценности, правила и процедури, които да не допускат тормоз. Изграждането на защитна мрежа предвижда дейности на няколко нива:

а) на ниво клас – постигане на разбиране от децата какво точно е тормоз, до какво води това поведение и как се чувстват различните „участници”. В час на класа, се обсъждат и дискутират взаимоотношенията, конкретни казуси на тормоз в класната стая, в коридора, по Интернет и др., договаряне какво ще се прави, ако се нарушат правилата и ценностите на класа – дискутиране и приемане на новите понятия „дисциплиниране” и „възстановяване на щета”.

б) учител – ученици → важно е учителите да се отнасят с уважение към децата / да се обръщат към тях по име, да ги изслушват търпеливо, да не ги обиждат/.

в) на ниво училище – избор на Координационен съвет по превенция на тормоза, която включва, педагогически съветник, пом. директор и учители следи за прилагането на политиката.

г) дейности с родители – отношенията родители – учители комуникацията е насочена към взаимна оценка на работата, с временни елементи на сътрудничество. На родителските срещи да се обсъждат казуси, свързани с тормоза, да се научат родителите как да регистрират поведение на тормоз и насилие, как да комуникират с децата си без скрита агресия.

29.02.2015 г.